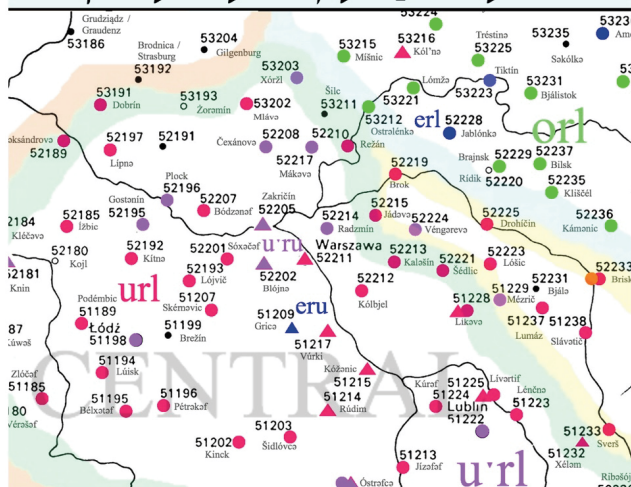

Yiddish Dialect Dictionary

יידישער דיאלעקט־ווערטערבוך

אלט־און מערב־יידיש

געוויינטלעך באַטראַכט מען יידיש ווי אַ מיזרח־אייראָפּעישע שפּראַך, אָבער יידיש איז געבוירן געוואָרן און האָט נאָך לענגער געלעבט אין צענטראַל־אייראָפּע: ביזן אָנהייב 19טן יאָרהונדערט איז די ליטעראַטור געווען באַזירט אויף די מערב־יידישע דיאַלעקטן, וואָס ייִדן האָבן גערעדט, דער עיקר, אין דייטשלאַנד. דער "יידישער דיאַלעקט־ווערטערבוך" וועט זיין דער ערשטער אַריינצונעמען אַלט־יידיש בשלמות, אָנהייבנדיק מיטן וואָרמסער מחזור פֿון 1272 (זען אויבן).

הגם די מערסטע מערב־יידישע דיאַלעקטן זיינען אויסגעשטאַרבן איידער מע האָט זיי געקענט וויסנשאַפֿטלעך דאָקומענטירן, האָבן אין די 1960ער יאָרן די לינגוויסטן פֿונעם "יידישן שפּראַך־און קולטור־אַטלאַס" בים קאָלומביע-אוניווערסיטעט נאָך באַוווּזן צו רעקאָרדירן אינטערוויען מיט עטלעכע פֿון די לעצטע ריידערס. די דאָזיקע אינטערוויען, וואָס זיינען צוטריטלעך אויף דער וועבזייט eydes.de (פֿונעם Förderverein für Jiddische Sprache und Kultur) שטעלן מיט זיך פֿאַר אַ געוואָלדיק וויכטיקן רעסורס ווי אַ מקור פֿאַר רעקאָרדירונגען און טראַנסקריפּציעס פֿון כּמעט אַלע דיאַלעקטן. צוגאָב־מאַטעריאַלן און אינטערוויען מאַכט מען אויך מיט היינטיקע ייִדיש־ריידערס, דער עיקר פֿונעם חרדישן ציבור.

YiddishDialectDictionary.com

חסידיש יידיש

היינט לעבט יידיש, דער עיקר, ביי די חסידים. פֿאַר זיי רעפּרעזענטירט די שפּראַך בלויז איין אַספּעקט פֿונעם טראַדיציאָנעלן שטייגער לעבן. אַ דאַנק דער אָפּגעזונדערטקייט פֿון זייערע קהילות און דער אינטענסיווער רעליגיעזער דערציִונג ביי זיי, האָבן די חסידים מער הצלחה אין איבערגעבן די שפּראַך צום יִנגערן דור. צוליב זייער גרויסער צאָל קינדער, וואָס זייער באַפֿעלקערונג מיט אַ געוואָלדיקן אימפעט — און דאָס מיינט, אַז יידיש האָט גוטע פּערספּעקטיוון אויף וויפֿל מע קען פֿאַרויסזען.

חסידים פֿאַרנעמען זיך, דער עיקר, מיט לערנען תורה און מיט מקיים זיין די הייליקע מצוות, אָבער דרך־אגב קולטיווירן זיי אויך די יידישע קולטור. זיי האָבן אַן אייגענע מוזיק, ליטעראַטור, טעאַטער, שפּילן, צייטונגען און נאָך.

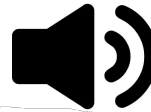
ניט געקוקט אויף זייער רייכער שפּראַך און קולטור, האָט מען אינגאָרירט דאָס חסידישע יידיש אין די פֿריערדיקע ווערטערביכער און גראַמאַטיקעס. דער "יידישער דיאַלעקט־ווערטערבוך" וועט זיין דער ערשטער צו דעקן זייער וואָקאַבולאַר און אויסשפּראַך ווי געהעריק. עס צילט צו געבן די חסידים די אוצרות פֿון דער יידישער פֿאַרגאַנגענהייט און צו געבן אַלע אַנעדדערע די אוצרות פֿון דער חסידישער איצטיקייט.

אַ חסידישע משפּחה אין ירושלים אָנגעטאָן פֿלכוד פורים.

שטיצט דעם ווערטערבוך!
גיט אַ ביישטייער!
העלפֿט מיט דער אַרבעט!

עיקרדיקע פֿאַקטן

הינטיקע צענטערס: ניו-יאָרק, ירושלים,
לאַנדאָן, אַנטווערפן,
בני־ברק, מאָנסי, קרית־
יואל, ניי־סקווער אאז"וו

צענטערס אין 1939: וואַרשע, ווילנע, מאָסקווע,
לאַדזש, לעמבעריק,
מונקאַטש, בוענאַס־אירעס,
פאַריז אאז"וו

הויפט־דיאַלעקטן: ליטוויש (צפון־מזרחדיק),
פּויליש (צענטראַל),
אוקראַיניש (דרום־
מזרחדיק), מערבדיק

צאָל רייזערס היינט: 350,000+

צאָל רייזערס אין 1939: 10,000,000+

אַ לשון אָן אַ מלוכה: אַן אָפֿיציעלע מיעוט־שפּראַך
אין שוועדן

שטח: אויף זיין הויכפונקט האָט
יידיש פֿאַרנומען אַ

גרעסערע טעריטאָריע ווי
אַלע אייראָפּעיִשע שפּראַכן
אַחוץ רוסיש

"בלל־יידיש"

די יידישע לינגוויסטן, ספּעציעל פֿונעם יוואָ,
האַבן אַ סך אַריינגעקלערט אינעם ענין פֿון שאַפֿן אַ
"סטאַנדאַרד יידיש", אַ פּלל־שפּראַך, וואָס ווערט
היינט ווייטער געלערנט איבער דער וועלט אין די
פֿאַרשיידענע יידיש־קורסן און איז קאַנאָניזירט אין
ווערטערביכער און רעפֿערענץ־ווערק. אָבער אין
אַלגעמיין איז "סטאַנדאַרד יידיש" געבליבן אַ פֿיקציע,
ווייל די מערסטע ייִדן, וואָס רעדן טאַקע יידיש, ווייסן
ניט און האָבן קיין מאָל ניט געוואוסט, מיט וואָס מע עסט
דאָס. כאָטש די פּלל־שפּראַך האָט אַ וויכטיקע פֿונקציע
אין דער יידישער פּעדאַגאָגיק, שטעלט זי מיט זיך פֿאַר
אַ פֿאַרפֿלאַכונג און אַ פֿאַראַרעמונג פֿון יידיש אין
פֿאַרגלייך מיטן גאַנצן עשירות, וואָס געפֿינט זיך אין
דער ליטעראַטור און אין דער גערעדטער שפּראַך. דער
"יידישער דיאַלעקט־ווערטערבוך" וויל צוריקברענגען
אַ סך פֿון דעם, וואָס איז פֿאַרלוירן געגאַנגען, און עס
ווידער מאַכן צוטריטלעך פֿאַר אַלעמען.

מיט קלאַנג
און פֿאָנעטישער טראַנסקריפציע אין אַלע
דיאַלעקטן:

יידיש רעדט זיך אזוי שיין

yidish redt zikh azoy sheyn

NORTHEASTERN

jidəš ret zax azej šejn

CENTRAL

ji:diš ret zəx azoj šajn

- די גאַנצע פֿראַזעאַלאָגיע פֿון נחום סטוטשקאָוו,
מחבר פֿונעם "אוצר פֿון דער יידישער שפּראַך",
רעדאַקטירט פֿון מאָקס וויינרניך און אַרויסגעגעבן
פֿונעם יוואָ אין 1950.
- עטימאָלאָגיעס פֿון פֿאַרלאַזלעכע וויסנשאַפֿטלעכע
מקורים.
- צייטאָטן און משל־זאָצן פֿון דער ליטעראַטור.

דער פּראָיעקט האָט אַ "ניט־פּראָפֿיטיקן" סטאַטוס אַ
דאַנק דער הילף פֿונעם "פֿאַריזער יידיש־צענטער".
אַלע ביישטייערס גייען צו די "אַמעריקאַנער פֿריינד
פֿון דער מעדעם־ביבליאָטעק" און מע קען זיי
אַראָפּרעכענען פֿון די שטייערן. דער פּראָיעקט איז
אויך פֿאַרבונדן מיטן "פֿאַרבאַנד פֿאַר שפּראַכן אין אַ
סכנה" (Endangered Language Alliance).

שלום־עליכם

1916-1859

אוקראַיניש יידיש

אַברהם סוצקעווער

2010-1913

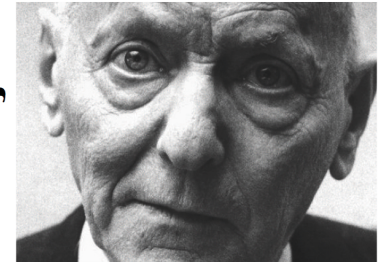
ליטוויש יידיש

יצחק באַשעוויים

1991-1902

פּויליש יידיש

אַ גרויסע ליטעראַטור

פֿונעם "קעמברידזשער קאָדעקס" פֿון 1382 ביז
די בעסטעלערס פֿון באַשעוויים, רעפּרעזענטירט
יידיש אַ וויכטיקן קאָפּיטל אין דער גרויסער,
דריי־טויזנט־יאָריקער געשיכטע פֿון דער יידישער
ליטעראַטור. אָבער דער שליסל צו די דאָזיקע אוצרות
איז די שפּראַך, מיט וועלכער מע האָט זיי געשאַפֿן —
אַדער בעסער געזאָגט: די פֿאַרשיידענע מינים שפּראַך.
פּמעט אַלע מחברים האָבן געשריבן אויף זייער
נאַטירלעכן דיאַלעקט, אָדער אין אַ נוסח פֿון דער
ליטעראַטור־שפּראַך, וואָס איז שטאַרק מושפע
געוואָרן פֿון זייער היימיש לשון. כדי ריכטיק
אַפּצושאַצן זייערע ווערק, דאַרף מען קודם פֿאַרשטיין
זייערע ווערטער.

כדי צו העלפֿן דעם פּראָיעקט ווי אַ
וואָלונטיר אָדער צו געבן אַ ביישטייער,

שטעלט זיך אין פֿאַרבּינדונג מיט

לייזער בורקאָ

YiddishDialectDictionary@gmail.com

607-232-0473

YiddishDialectDictionary.com